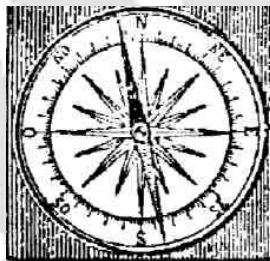

KTO I KIEDY MOŻE OTRZYMAĆ ZASIŁEK Z POMOCY SPOŁECZNEJ

Stan prawny na dzień 1 października 2008 r.

WYDANIE XII

Poznaj

Swoje

Prawa

WYDANIE I REDAKCJA:

Stowarzyszenie Klon/Jawor

ul. Szpitalna 5/5

00-031 Warszawa

tel. (0-22) 828 91 28

fax (0-22) 828 91 29

e-mail: klon@klon.org.pl

<http://www.klon.org.pl>

<http://www.ngo.pl>

© Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2008

Wykorzystywanie fragmentów lub całości tekstów broszur z serii „Poznaj Swoje Prawa” wyłącznie za zgodą wydawcy.

FINANSOWANIE:

**Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
w ramach Rządowego Programu
Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2008**

*Opracowanie: Renata Niecikowska
(Stowarzyszenie Klon/Jawor)
Aktualizacja: Rafał Kowalski (Stowarzyszenie
Klon/Jawor)*

KTO I KIEDY MOŻE OTRZYMAĆ ZASIĘK Z POMOCY SPOŁECZNEJ

*Stan prawny na dzień 1 października 2008 r., wydanie
XII*

Spis treści

Wstęp.....	2
Kiedy można otrzymać zasiłek.....	4
Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód.....	4
Zasiłek stały.....	7
Zasiłek okresowy.....	9
Zasiłek celowy.....	10
Wywiad środowiskowy, kontrakt socjalny i inne obowiązki osób korzystających z pomocy.....	11
Odwołania od decyzji ośrodka pomocy społecznej.....	12
Definicje i inne ważne pojęcia.....	13

Wstęp

Podstawa prawna:

→ *ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r., Nr 115, poz. 728)*

Ustawa o pomocy społecznej określa rodzaje zasiłków, kryterium dochodowe, wysokości świadczeń i zasady ich waloryzowania. System zasiłków oparty jest na trzech podstawowych rodzajach zasiłków: zasiłku stałym, okresowym i celowym. Osoba, która chce otrzymać pomoc w formie zasiłku powinna zgłosić się do ośrodka pomocy społecznej w miejscu zamieszkania.

Pomoc społeczna ma na celu *umożliwienie osobom i rodzinom przewycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.*

Pomoc (szczególnie pomoc finansowa) adresowana jest do osób o najniższych dochodach. Mogą ją uzyskać osoby, których dochody nie są większe niż 477 zł (osoba samotnie gospodarująca) lub 351 zł (na osobę w rodzinie; więcej o dochodach patrz w rozdziale: „*Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód*”).

Zasiłki z pomocy społecznej to nie jedyny system pomocy dla osób ubogich. System **świadczeń rodzinnych** jest wsparciem dla rodzin gorzej sytuowanych w wychowaniu dziecka (dzieci), oraz w sytuacji kiedy w rodzinie znajduje się osoba niepełnosprawna wymagająca opieki i pomocy. Jego charakter jest mniej selektywny niż systemu świadczeń z pomocy społecznej, o czym świadczą chociażby wyższe kryteria dochodowe określające uprawnienia do świadczeń rodzinnych. **Dodatki mieszkaniowe** to pomoc dla osób mających trudności w utrzymaniu mieszkania (w opłaceniu czynszu, ponoszeniu opłat za energię itp.). **Stypendia socjalne** mają wyrównać szanse edukacyjne dzieci z rodzin o niższych dochodach, a **pomoc w formie posiłków**, zapewnić je osobom posiłków pozbawionym (szczególnie dzieciom i uczniom). Wszystkie te formy pomocy kierują się zasadą, że wsparcie otrzymują osoby/ rodziny o niskich dochodach (jeśli

nie przekraczają określonych progów dochodowych). Pomoc zwykle organizowana jest przez gminy, a jej zasady zebrane w specjalnych ustawach: *ustawie o świadczeniach rodzinnych (Dz.U.2006.139.992)*, *ustawie o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U.2001.71.734)*, *ustawie o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz.U.2005.267.2259)*, *stypendia – w ustawie o systemie oświaty (Dz.U.2004.256.2572)*.

Niektóre z wymienionych powyżej systemów pomocy opisujemy w broszurach z serii *Poznaj Swoje Prawa: „Świadczenia rodzinne”* oraz *„Kto może otrzymać dodatek mieszkaniowy”*.

W poniższym opracowaniu przedstawiamy zasiłki z ustawy o pomocy społecznej – wybrane, najważniejsze świadczenia pieniężne. Ustawa opisuje również inne, niepieniężne formy pomocy (*świadczenia niepieniężne*). Należy tu wymienić:

- pracę socjalną,
- opłacanie składek na ubezpieczenie,
- pomoc rzeczową,
- udzielanie schronienia, zapewnienie ubrania, posiłku,
- poradnictwo specjalistyczne,
- interwencję kryzysową,
- świadczenie usług opiekuńczych.

Powyższa lista nie jest pełna – ustawa zawiera regulacje dotyczące większej liczby świadczeń niepieniężnych, które powinny być realizowane w systemie pomocy społecznej. Specjalne rozdziały dotyczą również takich zagadnień jak: zasady organizowania opieki nad dzieckiem (poradnictwa rodzinnego, rodzin zastępczych, placówek opiekuńczych), funkcjonowanie domów pomocy społecznej czy prowadzenie integracji uchodźców. **Działania te nie są jednak tematem tego opracowania.**

Kiedy można otrzymać zasiłek

O pomoc finansową mogą starać się osoby, które spełniają warunki określone w ustawie o pomocy społecznej.

1. Pierwszy, podstawowy warunek dla wszystkich zasiłków – trudna sytuacja życiowa

Osoba lub rodzina ubiegająca się o pomoc musi znajdować się w trudnej sytuacji życiowej, związanej w szczególności z: sierectwem, bezdomnością, bezrobociem, niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą, problemami rodzin wielodzietnych, trudnościami w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, zdarzeniem losowym, klęską żywiołową lub ekologiczną. Ustawa wylicza więcej takich sytuacji – tu podajemy tylko wybrane. Wyliczenie z ustawy nie jest zamkniętym katalogiem sytuacji, w których musi znaleźć się osoba ubiegająca się o pomoc. Oznacza to, że jako „trudna sytuacja życiowa” uprawniająca do pomocy może zostać uznana inna, niewymieniona w ustawie sytuacja.

2. Drugi warunek – trudna sytuacja finansowa

Miesięczny dochód osoby lub rodziny ubiegającej się o pomoc nie może być większy od kwoty określonej w ustawie o pomocy społecznej, czyli od tzw. kryterium dochodowego.

UWAGA: Należy pamiętać o tym, że oba wymienione warunki – pierwszy i drugi, muszą być spełnione jednocześnie (wyjątki od tej reguły opisane są w dalszej części opracowania).

Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód

Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, które spełniają tzw. kryterium dochodowe. Pomoc skierowana jest do osób o najniższych dochodach. Aby ją otrzymać nie można przekraczać poniższych kwot.

Wysokość kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej – **477 zł**

Wysokość kryterium dochodowego na osobę w rodzinie – **351 zł**

Należy zsumować przychody z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku, czyli np. ubiegając się o pomoc w marcu, trzeba przedstawić dochód z lutego. Obliczając kryterium dochodowe na osobę w rodzinie sumujemy przychody wszystkich członków rodziny (np. zarobki, renty i emerytury, zasiłek dla bezrobotnych – to tylko przykłady – uwzględnianych dochodów może być więcej). Muszą to być dochody netto, czyli bez podatku oraz składek na ubezpieczenia. Do dochodu nie wlicza się również:

- kwoty alimentów, które płaci członek rodziny ubiegającej się o wsparcie, innym osobom (spoza rodziny),
- jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego oraz świadczeń w naturze,
- świadczeń przysługujących osobie bezrobotnej z tytułu wykonywania prac społecznie użytecznych.

Podane wyżej kwoty kryteriów obowiązują od 1 października 2006 r.

UWAGA: Należy pamiętać, że kryterium dochodowe zmienia się – podlega okresowej weryfikacji. Zmieniają się również, podawane w kolejnych rozdziałach wysokości świadczeń. Aktualne kwoty powinien znać pracownik socjalny ośrodka pomocy społecznej. Informacje można też znaleźć w internecie, telegazecie lub uzyskać telefonicznie (adresów szukaj na okładce).

Ostatnia weryfikacja kryteriów dochodowych i innych wskaźników z ustawy o pomocy społecznej miała miejsce w 2006 roku – od tego czasu nie uległy one zmianie (czyli kwoty nie zmieniły się też w 2008 roku).

PRZYKŁADY OBLICZANIA DOCHODU**Przykład 1:**

dochód w czteroosobowej rodzinie Zalewskich

		Dochód określony w ustawie o pomocy społecznej (tzw. kryterium dochodowe)	Miesięczny dochód rodziny
pierwsza osoba	bezrobotny mąż	351 zł	zasiłek dla bezrobotnych (wysokość od 1.06.2008) 551,80 zł
druga osoba	żona z orzeczoną całkowitą niezdolnością do pracy (dawna II grupa inwalidzka)	351 zł	renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (wysokość od 1.03.2008) 636,29 zł
trzecia osoba	dziecko 6-letnie	351 zł	zasiłek rodzinny (wysokość od 1.09.2006) 64,00 zł
czwarta osoba	dziecko 4-letnie	351 zł	zasiłek rodzinny (wysokość od 1.09.2006) 48,00 zł
		Razem 1404 zł	Razem 1300,09 zł

Dochód Zalewskich jest niższy od określonego w ustawie o pomocy społecznej o 103 zł 91 gr. Rodzina może więc otrzymać np. zasiłek okresowy, ale zgodnie z ustawą o pomocy społecznej nie może on być wyższy od 103 zł 91 gr miesięcznie.

Przykład 2:

dochód w czteroosobowej rodzinie Kowalskich

		Dochód określony w ustawie o pomocy społecznej (tzw. kryterium dochodowe)	Miesięczny dochód rodziny
pierwsza osoba	bezrobotny mąż	351 zł	zasiłek dla bezrobotnych (wysokość od 1.06.2008) 551,80 zł
druga osoba	pracująca żona	351 zł	dochód netto 1100,00 zł
trzecia osoba	dziecko 6-letnie	351 zł	zasiłek rodzinny (wysokość od 1.09.2006) 64,00 zł
czwarta osoba	dziecko 4-letnie	351 zł	zasiłek rodzinny (wysokość od 1.09.2006) 48,00 zł
		Razem 1404 zł	Razem 1763,80 zł

Dochód Kowalskich jest wyższy od określonego w ustawie o pomocy społecznej i właściwie nie przysługuje im pomoc finansowa. Sytuacje wyjątkowe, kiedy pomoc może zostać przyznana osobie lub rodzinie nie spełniającej kryterium dochodowego, opisujemy w dalszej części opracowania, patrz rozdział: „Zasiłek celowy”.

Zasiłek stały**Zasiłek stały przysługuje:**

- 1) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- 2) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

O kryterium dochodowym czytaj w rozdziale: „*Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód*”.

Całkowita niezdolność do pracy oznacza:

- całkowitą niezdolność do pracy w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (orzeczenie lekarza orzecznika/ komisji ZUS o całkowitej niezdolności do pracy lub o całkowitej niezdolności do pracy oraz samodzielnej egzystencji), albo
- zaliczenie do I lub II grupy inwalidów, lub
- znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności (odpowiednie orzeczenie zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności).

Osoba niezdolna do pracy z tytułu wieku to osoba, która ukończyła 60 lat (kobieta) lub 65 lat (mężczyzna).

Zasiłek stały nie przysługuje osobie uprawnionej do renty socjalnej (do renty takiej uprawniona jest zwykle osoba, której niepełnosprawność powstała w młodym wieku, np. w trakcie nauki w szkole, i która z tego powodu nie była w stanie nabyć innych uprawnień, np. do renty z tytułu niezdolności do pracy; o rencie socjalnej piszemy również w rozdziale: „*Definicje i inne ważne pojęcia*”). Zasiłek nie przysługuje też jeśli osoba uprawniona jest do świadczenia pielęgnacyjnego (ta forma pomocy opisana jest w opracowaniu z serii „Poznaj Swoje Prawa” pt. „*Świadczenia rodzinne*”).

Maksymalna kwota zasiłku stałego wynosi 444 zł, minimalna – 30 zł. Zasiłek wypłacany jest w wysokości różnicy między kryterium dochodowym a dochodem osoby (lub na osobę w rodzinie). Bliżej wyjaśniają to poniższe przykłady.

Przykład 1:

Jedynym dochodem samotnej osoby niepełnosprawnej, całkowicie niezdolnej do pracy, jest zasiłek pielęgnacyjny w wysokości 153 zł. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 477 zł. Różnica wynosi: $477 - 153 = 324$ zł. Kwota zasiłku stałego w przypadku tej osoby została ustalona na 324 zł.

Przykład 2:

W rodzinie jest osoba niezdolna do pracy z powodu wieku. Po zliczeniu dochodów tej rodziny okazało się, że na jedną osobę w rodzinie przypada 200 zł. Kryterium dochodowe na osobę w rodzinie wynosi 351 zł. Różnica wynosi: $351 - 200 = 151$ zł. Kwota zasiłku stałego w tym przypadku została ustalona na 151 zł.

Zasiłek okresowy

Jest wypłacany m.in. w następujących sytuacjach:

- długotrwała choroba,
- niepełnosprawność,
- bezrobocie,
- możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

Wysokość zasiłku okresowego ustalana jest w podobny sposób jak zasiłku stałego, tzn. od wysokości odpowiedniego kryterium dochodowego odejmuje się dochód osoby lub rodziny. Maksymalna wysokość zasiłku nie może przekroczyć 418 zł (w przypadku osoby samotnie gospodarującej), minimalna – 20 zł.

Wprowadzono też dodatkową zasadę ustalającą minimalną kwotę zasiłku jako określony procent różnicy pomiędzy kryterium dochodowym a dochodem osoby lub rodziny. W roku 2008 (i w latach kolejnych) procent ten wynosi:

- w przypadku osoby samotnie gospodarującej – 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby,
- w przypadku rodziny – 50% różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem rodziny.

Ta zasada to gwarancja wypłacenia 50% zasiłku okresowego. Jednak gmina (instytucja przyznająca świadczenia czyli ośrodek pomocy społecznej), może też oczywiście wypłacać zasiłek w wysokości 100%. Może nawet zwiększyć kwoty zasiłku okresowego, przyjmując uchwałę (uchwałę rady gminy/ miasta), jeśli znajdzie w swoim budżecie środki na to zwiększenie.

Opisany mechanizm pozwoli zrozumieć poniższe przykłady.

Przykład 1:

Osoba samotna osiąga dochód w wysokości 201 zł miesięcznie. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej to 477 zł. Różnica wynosi: $477 - 201 = 276$ zł. Wysokość zasiłku okresowego to 276 zł. Gwarantowana kwota tego zasiłku – kwota którą musi wypłacić gmina / ops jeśli przyzna zasiłek, to 138 zł ($276 \text{ zł} \times 50\%$).

Przykład 2:

Dochód trzyosobowej rodziny wynosi 720 zł (240 zł na osobę w rodzinie). Kryterium dochodowe dla trzyosobowej rodziny to 1053 zł. Różnica wynosi: $1053 - 720 = 333$ zł. Wysokość zasiłku okresowego to 333 zł. Gwarantowana kwota zasiłku w tym przypadku to 166,50 zł ($333 \text{ zł} \times 50\%$).

Zasiłek celowy

Wypłacany jest w celu zaspokojenia niezbędnej (konkretnej) potrzeby bytowej. Zasiłek może być przeznaczony na/ może pokryć:

- koszty zakupu żywności, leków, leczenia,
- kupno opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego,
- drobne remonty i naprawy w mieszkaniu,
- koszty pogrzebu,
- bilet kredytowy.

Zasiłek może być również przyznany osobie lub rodzinie, która poniosła straty w wyniku:

- zdarzenia losowego,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

W tych przypadkach pomoc może być przyznana niezależnie od dochodu i może nie podlegać zwrotowi. Sytuacja, w której dokonuje się zwrotu pomocy dotyczy osób lub rodzin przekraczających kryterium dochodowe – piszemy o tym poniżej.

Pomoc dla osób lub rodzin przekraczających kryterium dochodowe

Specjalny zasiłek celowy może być przyznany w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe. Pomoc nie podlega zwrotowi jeśli wysokość pomocy (wartość) nie przekroczy odpowiedniego kryterium dochodowego. W szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być również przyznany zasiłek okresowy, zasiłek celowy lub pomoc rzeczowa, pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku lub wydatków na pomoc rzeczową.

Wywiad środowiskowy, kontrakt socjalny i inne obowiązki osób korzystających z pomocy

Pomoc w formie zasiłków udzielana jest na wniosek osoby zainteresowanej. Należy zgłosić się do ośrodka pomocy społecznej w miejscu zamieszkania (gminie, dzielnicy). Zwracając się o wsparcie przedstawmy swoją prośbę na piśmie. Chociaż nie ma takiego wymagania (prośba może być zgłoszona ustnie podczas osobistej wizyty, a nawet przez telefon) to jednak forma pisemna daje nam większą pewność, że ośrodek w terminie podejmie odpowiednie działania.

Decyzja w sprawie zasiłku podejmowana jest po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego. Wywiad przeprowadza pracownik socjalny. Pracownik socjalny odwiedza osobę lub rodzinę starającą się o pomoc w jej mieszkaniu. Poznaje jej położenie i na tej podstawie planuje pomoc. Kolejnym etapem może być podpisanie kontraktu socjalnego.

Kontrakt spisuje się *w celu określenia sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej (...)*. W kontrakcie znajdzie się m.in. wyliczenie ustalonych z pracownikiem socjalnym działań, które powinna podjąć osoba/ rodzina chcąca poprawić swoją sytuację.

Pracownik socjalny ma prawo domagać się od osoby lub rodziny złożenia oświadczenia o uzyskiwanych dochodach i stanie majątkowym. Jeśli odmówimy złożenia takiego oświadczenia, możemy spotkać się z odmową udzielenia pomocy. Ośrodek pomocy może nie przyznać wsparcia, a także może zostać uchylona decyzja o już przyznanym świadczeniu jeśli:

- osoba lub rodzina nie współpracuje z pracownikiem socjalnym w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej,
- odmawia zawarcia kontraktu socjalnego lub nie dotrzymuje jego postanowień,
- osoba bezrobotna bez uzasadnienia odmawia podjęcia zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub wykonywania prac społecznie użytecznych,
- osoba uzależniona bez uzasadnienia odmawia podjęcia leczenia odwykowego w zakładzie lecznictwa odwykowego.

Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej są obowiązane niezwłocznie poinformować organ, który przyznał świadczenie, o każdej zmianie w ich sytuacji osobistej, dochodowej i majątkowej, która wiąże się z podstawą do przyznania świadczeń (art. 109).

Odwołania od decyzji ośrodka pomocy społecznej

Decyzję o przyznaniu pomocy podejmuje i podpisuje dyrektor ośrodka pomocy społecznej, w którym ubiegamy się o wsparcie. Odwołanie od niekorzystnej dla nas decyzji składamy w ciągu 14 dni od daty jej otrzymania do Samorządowego Kolegium Odwoławczego (instytucja odwoławcza podana jest w decyzji).

Jeżeli jesteśmy zdania, że pracownik ośrodka pomocy społecznej albo też pracownik socjalny przeprowadzający wywiad środowiskowy naruszył przepisy lub zachowywał się wobec nas niewłaściwie, możemy złożyć skargę do dyrektora OPS.

Definicje i inne ważne pojęcia

dochód na osobę w rodzinie – *dochód rodziny podzielony przez liczbę osób w rodzinie*. Dochód stanowią wszystkie przychody członków rodziny (np. wynagrodzenie za pracę, renta, zasiłek dla bezrobotnych) po odjęciu podatków, składek na ubezpieczenia zdrowotne i społeczne, kwot alimentów płaconych na rzecz innych osób tzn. osób spoza rodziny. Do dochodów nie wlicza się również jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego i wartości świadczeń w naturze oraz świadczeń otrzymywanych w związku z wykonywaniem prac społecznie użytecznych z ustawy o promocji zatrudnienia (*Dz. U. z 2008 r., Nr 69, poz. 415 z późn. zm.*). O obliczaniu dochodu patrz też rozdział „Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód”.

dochód rodziny – *suma miesięcznych dochodów osób w rodzinie*.

osoba samotnie gospodarująca – *osoba prowadząca jednoosobowe gospodarstwo domowe*.

rodzina – *osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące*.

renta socjalna – przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, której niepełnosprawność powstała przez ukończeniem 18 lat, albo w czasie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem 25 roku życia, ewentualnie w trakcie studiów doktorskich lub aspirantury naukowej. Jest przyznawana i wypłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Kiedyś należała do świadczeń z pomocy społecznej, jednak 1 października 2003 r. została wydzielona z systemu pomocy społecznej na mocy *ustawy z dn. 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. z 2003 r., Nr 135, poz. 1268 z późn. zm.)*